

Henning Spang-Hanssen

Forskningspolitikken på Universiteterne/Handelshøjskolerne i Danmark

Brugen af bestemt form — forskningspolitikken — i formuleringen af det emne, jeg med taknemlighed har taget mod en opfordring til at skrive om, antyder eksistensen af en forskningspolitik. Ganske vist stiller bestemt form jo ikke krav om fysisk væren eller historisk dokumenterbarhed — jf. fabeldyr som Den fugl Rok, eller idealverdener som Paradiset — men der stilles nok i det mindste krav om et sæt af egenskaber, som vi kender til.

Ved forskningspolitik på universiteterne/handelshøjskolerne (og andre højere læreanstalter; tilsammen i det flg. kort UHL) er situationen imidlertid den, at de egenskaber, jeg kender, peger i retning af ikke-eksistens eller irrelevans. Det ser ud til, at i bevillingsmæssige opgangstider er forskningspolitik på UHL overflødig, i bevillingsmæssige nedgangstider umulig. Den tredje mulighed: stabile bevillingsforhold ligger enten for langt tilbage i tid eller ude i en for fjern fremtid til at fortjene overvejelse.

Dette var en kraftig generalisation, og når man generaliserer, er man holdt op at tænke (siger nogle, med en implicit generalisation). Men generalisationen kunne jo være slutproduktet af tankerne, og jeg skal søge at anføre nogle af den slags. Af flere nærliggende grunde tænker jeg især på situationen inden for humanistiske fakulteter (ved universiteter eller handelshøjskoler).

1) Forskningspolitik på UHL er ikke ensbetydende med forskningspolitik for UHL. UHL er (her i landet) offentlige institutioner med bl.a. den opgave at drive forskning, og statslige bevillinger sætter rammerne for forskningsarbejdets omfang ved de enkelte læreanstalter, evt. de enkelte fakulteter. Der kan bag bevillingernes størrelse og fordeling ligge en politisk vurdering af fagområdets samfundsmæssige betydning, men i så henseende optræder politikerne gennemgående lidet eksplicit. Og koblingen mellem UHL's uddannelsesfunktioner og forskningen fører — som vi alle ved af besværlig erfaring — til en sekundær bevillingsmæssig rolle for den sidste.

2) UHL står i det hele taget uden egentlige retningslinier udefra for en

forskningspolitik. Dette kan man være tilfreds med ud fra et ønske om størst mulig autonomi — og fakultetsråd har udvist ringe interesse for at indhente synspunkter udefra — men når bevillingerne udgør det eneste objektive grundlag, bliver der i opgangstider ingen tilskyndelse til en egen forskningspolitik, og i nedgangstider bliver det kollegialt umuligt at opstille andre mål end personalebevarende.

3) Forskning ved UHL er ganske overvejende grundforskning, med de ansattes frie valg af forskningsemner og -former. På dette punkt kan UHL måske nok siges at have drevet og stadig drive forskningspolitik, nemlig ved at værne om valgfriheden. Selv hvor der foregår anvendt forskning — altså over emner som kan være formuleret udefra — er det ved UHL-forskerens frivillige tilslutning; det samme gælder kontraktforskning i UHL-regi, som jo kan være tilskyndet af økonomiske hensyn.

4) I det frie valg ligger også muligheden for at overgå til nyopdukkede emneområder, hvilket er vitalt for forskningens almene fremme. Men inden for UHL er der ingen erklæret holdning til, at forskerne optager nye emner, heller ikke hvor en forsker lægger sin indsats over på felter, der knap nok falder under det fagområde, han/hun blev ansat ved.

5) Beslægtet hermed, men ikke nødvendigvis det samme, er den traditionelle tendens til at folde et instituts/fakultets forskningsvifte bredt ud, modsat fokusering på visse specialiteter. Universiteter skal ideelt være universelle, men forskerstaben vil immervæk være begrænset — det gælder måske også den talentmasse i landet, hvorfra forskere rekrutteres. Tilmed synes alle i princippet enige om, at der skal en *gruppe* af folk med rimeligt sammenhængende forskningsinteresser til for at udgøre et aktivt miljø. Altså: Dansk forskning på originalt, internationalt niveau kan umuligt omfatte alle kendte og kommende felter, så vi må søge at udbygge lovende specialområder (der ikke nødvendigvis er snævre) og samtidig have antennerne ude — bl.a. ved gate-keepers — om hvad der foregår andre steder; under alle omstændigheder kan kun en del af alle relevante forskningsresultater blive til i Danmark, selv hvor det gælder forskning i danske forhold.

Dette kan lyde af landsplanlægning for i al fald nogle specialområders vedkommende, og det er UHL erfaringsmæssigt ikke så gode til. Men hvis det er rigtigt, at et forskningsmiljø må have en minimumsstab — og antallet 3-4 forskere, som har været fremme i dokumenter fra DVU og SHF, finder jeg klart i underkanten — så er det ikke realistisk samtidig at plædere for mange specialområder mange steder.

6) Tendensen til at folde et fakultets/en UHL's forskningsvifte ud skyl-

des måske en fornemmelse af større sikkerhed mod reduktioner — læs: afskedigelser — end hvis man består af specialområder, der kan komme under speciel betragtning og blive elimineret hver for sig. Man dukker sig samlet! Udefra set rummer den brede vifte imidlertid risiko for en gennemsnitligt tyndere indsats, og et instituts/fakultets profil kan blive ulden ved at brede sig videre end hvad dets placering i helheden peger på.

På landsniveau har dette spørgsmål især interesse for de højere læreanstalter, der er fag- eller funktionsbestemte, fx. Danmarks farmaceutiske Højskole og Handelshøjskolerne. Det ville næppe være rimeligt, hvis forskningen ved en farmaceutisk højskole i stor udstrækning og/eller i stor bredde angik almen kemi. Tilsvarende forekommer det mig mindre hensigtsmæssigt, hvis forskningen ved Handelshøjskolernes erhvervsproglige fakulteter i stor udstrækning og/eller i stor bredde angår almen lingvistik, for så må der nødvendigvis blive mindre til de erhvervsproglige aspekter — og dem kan man ikke regne med bliver varetaget andetsteds. (Dermed har jeg ikke sagt, at almen lingvistik er uden relevans i erhvervsprogsforskning; tværtimod kunne forskning i fagssprogs forudsætninger og funktioner nok vinde ved bl.a. at inddrage psyko- og sociolingvistiske betragtninger i højere grad, men stadig altså med fagsproglig (erhvervsproglig) fokusering).

7) I alt det foregående har de ansattes frie forskningsvalg spillet ind. Hvordan ved besættelse af forskerstillinger ved UHL? Indebærer opslagsformulering og udvælgelse blandt ansøgerne ikke nødvendigvis forskningspolitik på UHL? Også her kommer kvantitative forhold til at gribe stærkt ind. I opgangstider — med personaleudvidelser — bliver diskussion og beslutninger om, hvilke stillinger der skal (gen)opslås, nærmest et spørgsmål om, hvilke områder der må vente et år eller to. I nedgangstider er antallet af mulige (gen)opslag for lille til at forliges med en forskningsplan for fakultetet. Selv forskerrekruiteringsplanens adjunktstillinger har de fleste steder ikke rakt videre end til at udfylde spredte lakuner — ofte med mere eller mindre åbenbar undervisningsmotivering mere end forskningsmotivering. Og for de forskerrekruiter der efter 5 år når frem til en lektorstilling, står det frie forskningsvalg jo åbent.

8) Ved lærer-forskeransættelser på UHL foretages en bedømmelse — evaluering — af ansøgernes forskningsomfang og -kvalitet, efter indarbejdede regler for udvælgelse af bedømmere og for bedømmelserne videre behandling. Der er derimod ingen tradition for evaluering af de ansat-

tes indsats, hverken vedr. den enkelte, et institut, eller et fakultet som helhed. En del røster høres udefra om behovet for sådanne evalueringer, som basis for en fakultetsintern forskningspolitik eller for retningslinier/styring udefra. At diskutere forskningsevaluering sprænger ganske rammerne for et indlæg som dette, så jeg nøjes med nogle almentformulerede betragtninger: evaluering kan utvivlsomt være et nyttigt *led* i forskningspolitik, men må ikke gøres til dens *basis*; valget af evaluatører er selv forskningspolitik; problemer med at skaffe kompetente evaluatører må ikke føre til at bruge inkompetente; evalueringskriterier må fremlægges eksplicit; en evaluering skal selv kunne evalueres, både af de berørte og af beslutningstagere.

Jeg tror ikke på gennemførligheden — ej heller på nogen reel nytte — af en fakultetsintern (af fakultetet initieret) evaluering til fremme af en forskningspolitik på UHL. Men UHL må acceptere ønsker udefra om evalueringer, under fremhævelse af forudsætningerne for sådannes validitet.

9) Bl.a. for at undgå at blive ofre for uvederhæftige evalueringer skulle UHL måske tage initiativer til at indhente *synspunkter* og *råd* udefra vedrørende forskningspolitik(ken) på UHL. Det er fuldt forligeligt med ens autonomi at indhente råd og vejledning — sågar at rette sig efter noget af det, man får at høre. Der kunne være mange at spørge — alment og i mere afgrænsede anliggender: Politikere (også regionale, skønt de kan være farlige!), forskningsråd, arbejdsmarkedets organisationer, forbrugergrupper (også kulturelle!), brancher, undervisningsvæsen (uden for UHL), bibliotekerne (der formidler informationsbehov), forskningsorganer i andre lande, ... Forskere burde nok kunne finde ud af, hvem der kan bidrage med oplysninger og synspunkter, som vi kan bruge som input til at opstille nogle retningslinier for forskningspolitik på UHL.